

MACAR EDEBİYATINDA İMRE THÖKÖLY VE İZMİT

İsmail DOĞAN*

Thököly Ayaklanmasının Tarihsel Geri Planı

Osmanlı ordusunun 1683 yılında Viyana’da büyük bir bozguna uğraması hem bizzat Osmanlı siyasî ve askerî gücünün artık yıkılışına kadar sürecek olan gerileyişinin, hem de kuşatmaya destek veren Imre Thököly’nin¹ trajik sonunun başlangıcıdır. 14. yüzyılın hemen başında Árpád Hanedanı’nın ortadan kalkışından sonra, Macaristan’ı Anjou Hanedanı’na mensup krallar yönetir; özellikle Büyük Lajos döneminde (1342-1382) Macaristan’la Polonya’nın birleşmesi sonucunda ülke, tarihinin en geniş sınırlarına ulaşır. János Hunyadi 1441 yılından itibaren artık Orta Avrupa sınırlarına dayanan Osmanlı askerî gücüne karşı 1456 yılındaki ölümüne kadar başarılı mücadeleler verir. Oğlu ve halefi Kral Mátyás’ın (1458-1490) yönetiminde ülke en parlak devrini yaşar; sarayı Rönesans’ın ve Hümanizmin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Kral Mátyás devri Macar ortak hafızasında millî Macar krallığının ve Macar tarihinin altın çağıdır. 1526 yılındaki Mohaç Savaşı bu altın çağın sonunu getirir ve 1541 yılında Budin’in Osmanlılarca ele geçirilmesinden 1686 yılında Macarların Budin’i almasına kadar 150 yıl boyunca Osmanlı nizamı Macaristan’da yerleşik hale gelmiştir. Osmanlı hâkimiyetinin bir sonucu olarak Macaristan, Habsburg Krallarının idaresindeki Yukarı Macaristan, Osmanlı idaresindeki Orta Macaristan ve yine Osmanlı himayesindeki Erdel Prenslîği olmak üzere üç kısma bölünür. Macar tarih yazımında ve edebiyatında sıklıkla kullanılan bir deyimle ifade edecek olursak, Macaristan bu devirde iki değirmen taşı arasında öğütülmüştür. Dönemin en önemli toplumsal olaylarından biri de Reformasyon’un Macaristan’da hızla mevzi kazanmasıdır; Osmanlı döneminde ve sonrasında, Habsburg Hanedanı’nın Katolik olması ve kendi itikatlarını Macarlar arasında hâkim kılma hevesi yüzünden Protestanlar her zaman için bağımsızlık hareketlerinin merkezinde yer almıştır.²

Thököly’den önce de Habsburlara karşı ayaklanmalar olmuştur; bunlardan başarıyla sonuçlanmış olan ilki, Osmanlıların da desteğiyle 1604 yılında Doğu Macaristan’da patlak veren Bocskai³ ayaklanmasıdır. 1643 yılında I. György Rákóczi İsveç-Fransız ittifakına dâhil olur ve 1645’de Linz Barışı ile hem dini özgürlükler sağlanır, hem de Rákóczi Erdel’e yedi Yukarı Macar eyaletini daha ekler. Macar asilzadelerinin Habsburlara karşı

* Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, D.T.C.F., Hungaroloji A.B.D. Öğretim Üyesi, e-mail: dogan_ismail@hotmail.com

1 25 Eylül 1657 Késmárk-13 Eylül 1705 İzmit.

2 Gyula Szekfü, *Rövid magyar történet*, Bp., 2002, s. 72-75; Ferenc Eckhart, *Macaristan Tarihi*, Ankara, 1949, 139-142.

3 István Bocskai 1557-1606

giriştiği bir diğere ayaklanma gayreti henüz gizli bir ittifak halindeyken⁴ ortaya çıkarılmış ve bazı beyler 1671’de idam edilmiştir. Gizli ittifakı destekleyen Thököly’nin babası István Thököly Erdel’e kaçmak zorunda kalmıştır. Habsburg sarayı bu ayaklanma teşebbüsünden sonra kendisine itaat etmeyen beyler ve Protestan ahali üzerinde baskıyı arttırmış ve bunun neticesinde de beyler Erdel’e çekilmiştir.⁵

Thököly Ayaklanması (1678-1682)

Habsburg karşıtı mücadelelerin merkezi Osmanlı hâkimiyeti altındaki bölgeler ve Erdel olmuştur. Merkezi bir otoritenin eksikliği, Habsburglarla mücadele eden kitlenin kaçkınlardan oluşan heterojen yapısı, genellikle ayaklanmacıları dış güçlere muhtaç kılmıştır. 1670 yılında babasının ölümü üzerine Thököly de Erdel’e sığınmıştır ve genç yaşlarında ayaklananlar arasına katılmıştır. 1678 yılında XIV. Louis’in ve Osmanlıların yardımıyla Habsburglara karşı başlatılan savaş Thököly ve Mihály Teleki’nin liderliğinde büyük başarılar elde etmiş ve I. Leopold geri adım atmak zorunda kalmıştır. Thököly Osmanlılara yardım etmekten imtina etmiş, daha ziyade Yukarı Macaristan’daki şehirleri işgal etmek derdine düşmüştür; ayrıca 1682’de I. Ferenc Rákóczi’nin dul eşiyle evlenerek kendisini mali açıdan sağlama almaya çalışmıştır. Osmanlıların 1683 yılındaki Viyana kuşatması başarısızlıkla sonuçlanmıştır; kendi yandaşları tarafından da yalnız bırakılan Thököly 1685 yılında Osmanlı tarafından esir alınmıştır. 1686 yılında Budin’i de kaybeden Osmanlılar 1699 yılındaki Karlofça Antlaşması ile artık Orta Avrupa’dan çekilmek zorunda kalmıştır. Antlaşmanın şartlarından birisi de artık Avrupa kamuoyu nezdinde de itibarını kaybeden Thököly’nin sürgüne gönderilmesidir. Thököly iki bine yakın adamıyla 1697 yılında Osmanlıya sığınır ve hayatının son beş yılını İzmit’te geçirir.⁶

Kuruc Şiiri ve Thököly

1526 yılı Macar tarihinde büyük bir dönüm noktasıdır; Macar altın çağının sonunu getiren Mohaç Savaşı’ndan sonra ülke tam bir savaş alanına dönüşmüştür. Boşalan köyler, Macarlar için hayati değerdeki hayvan varlığının azalması ve mezhep zıtlıkları eşkıyalık hareketlerine de sebep olmuştur. Macarcada bu dönemde kullanılan *hajdú* (haydut), *szegénylegény* (fukara delikanlı) ve *bujdosó* (kaçkın, mülteci) tabirleri ve bunlar etrafında oluşan halk şiiri Macar edebiyatında kendine özgü bir yere sahiptir. “Macaristan’ın bazı bölgelerinde olduğu gibi, özgür adam statüsüne kavuşmalarının karşılığı olarak asker tedarikinde buldukları toprak beylerine bağlanabilirlerdi. Haiduklar [hajdú] daha çok, silah ve at tedarikinde bulunmak ve kendi seçtikleri başkanların yönetiminde Türklere karşı savaşmak zorunluluğuna karşılık olarak imparatorundan, çardan ya da bir prensten toprak almayı kabul etmişler ve böylelikle de askeri cephenin bekçileri, yani bir çeşit sıradan şövalye olmuşlardı.”⁷ Imre Thököly’nin savaşları, ardından üvey oğlu II. Ferenc Rákóczi’nin Avusturya’ya karşı verdiği özgürlük savaşı (1703-1711) ve 1735 yılında Tekirdağ’da ölümü halkın ortak hafızasında derin izler bırakmış ve halk edebiyatına ilham vermiştir. Thököly’nin etrafında toplanan askerler *Kuruc* olarak adlandırılmıştır; ismin kökeni 1514 yılındaki György Dózsa önderliğindeki köylü ayaklanmasına katılanlara verilen Latince *cruciatus* kelimesiyle ilişkilidir ve ‘haçlı’ anlamına gelir.⁸ Macaristan’da bu devirde Habsburg yanlılarına *Labanc* ismi veriliyordu; bu ismin etimolojisi belirsizdir, fakat hain, vatan düşmanı, hatta Katolik anlamlarına gelir. Kuruc şiiri genel olarak Labanc-Kuruc mücadelelerini, Osmanlıyla yapılan çarpışmaları, vatanseverlik duygularını, askerlik hayatını ve Katolik baskısına karşı verilen mücadeleleri dile getirir. Örneğin *Macaristan’da Papaz Dünyası* isimli 1671 yılından kalma şiirde

4 Macar tarih yazımında Ferenc Wesselényi’nin önderliğinde olduğu için “Wesselényi komplosu” olarak anılır.

5 Ferenc Szakály, *Virágkor és hanyatlás 1440-1771*, Bp., 1990, s. 283-287.

6 Szekfü, *Rövid...*, s. 82-84.

7 Eric Hobsbawm, *Haydutlar*, İst., 1990, s. 60.

8 Szekfü, *Rövid...*, s. 82.

şu ifadelere yer veriliyor: “Ülkemizde Macar Macarla bu yüzden savaşıyor,/Bu yüzden bu kadar çok ordu imparatorluğa yürüyor,/Ülkemizde Hristiyan Hristiyanla savaşıyor,/ Paganlar sevinç içindeyken bizler tükeniyoruz.”⁹ Kuruc Tabur Şarkısı isimli 1672 tarihli bir başka şiirde asker hayatının zorlukları ve fakara delikanlıların hayatı şu şekilde anlatılır: “Fakara delikanlının ucuzdur kanı: / İki-üç kuruştur günlük ücreti; / Onu bile harcayamaz, nihayetinde / İki pagan arasında bir vatan için dökülür kanı! // Üzerimize Alman saldırır, üzerimize Türkler yürür, / Ateşle kılıçla tahribolur ülke ve sınır; / Bu Tanrı tanımaz Almanlar öyle zarar verdiler ki: / Ne Türk ne de Tatar yaptı onların yaptığını! // (...) Hey ulu beyler! Pagan olan Hristiyan değildir:/Labancının tümü bunlardan daha kötüdür.”¹⁰ 17. yüzyılın sonlarından kalma bir kaçkın-mülteci şiirinde bir asker muhtemelen Türkiye’ye sığınan efendisi Thököly’nin yasını tutuyor: “Benim efendim yabancı ülkeye gitti: / Peşinden gideyim diye mektup yolladı... // Benim efendim Türk taburuna gitti / Yasını tutarım onun kara giysilerle. // Atlarım atıma, iyi atımın sırtına: / Giderim peşi sıra büyük Türkiye’ye.”¹¹ Thököly’nin Habsburglara karşı Osmanlılardan ve Tatarlardan yardım alması Labanc’lar arasında tepkiyle karşılanmıştır; 1683 yılından kalma bir Labanc şiirinde Thököly şu şekilde eleştirilir: “Duydunuz mu yeni kralın şöhretini, / Tanrıdan ayrılan vatan evladımızı? / Bilir misiniz, inanır mısınız ki o paganın / Kılavuzudur, o getirdi üzerinize onu, şimdi sadece ganimettir. // Kralına karşı silah kaldırır, / Türkle, Tatarla barış yapar, / Milletinin, Hristiyanların masum kanını döker, / Kiliseleri, mihrabları yakar, yıkar.”¹²

Thököly’nin Kâtibi János Komáromi’nin Günlükleri

Komáromi’nin hayatı hakkında ayrıntılı bilgilere sahip değiliz. Önce Erdel’de Mihály Teleki’nin kâtipiliğini yapmış, daha sonra ise Thököly’nin emrine girmiştir. Efendisinin ölümünden sonra Macaristan’a dönen Komáromi 1711 yılında ölmüştür. Günlüklerinde 8 Ekim 1697 tarihinden 13 Eylül 1705 yılında efendisinin ölümüne kadarki olayları anlatır. Balkanlardan İstanbul’a, oradan da deniz yoluyla İzmit’e geçen Komáromi’nin kayıtları dönemin Osmanlı coğrafyası hakkında ilginç veriler sunuyor. Thököly’den sonra özgürlük mücadelesini sürdüren üvey oğlu II. Ferenc Rákóczi’nin kâtibi Kelemen Mikes’in (1690-1761) efendisinin Tekirdağ’daki mültecilik günlerinden bahsettiği *Türkiye Mektupları* Macar nesrinin en güzide metinleri arasındadır ve Macar nesrinin başlangıcı sayılır. Komáromi’nin Marmara’nın bu kıyısında kaleme aldığı günlükleri edebî bakımdan Mikes’in mektuplarıyla yarışmasa da içeriğindeki şehir tasvirleri ve tarihsel veriler bakımından önemlidir. Günlüklerin en ilginç yanlarından biri Komáromi’nin kendisini Osmanlı topraklarında pek de yabancı gibi hissetmemiş olmasıdır; sahip olduğu derin antik tarih ve coğrafya bilgisi, gördüğü yerleri tasvir ederken ona zaman ve mekanda doğru olarak konumlanma yeteneği sağlamıştır. Komáromi’nin Osmanlı topraklarında şaşıracağı tek şey gördüğü her şehirde Rumların, Ermenilerin, Yahudilerin ve Türklerin bir arada yaşıyor olmasıdır. Aynı şaşkınlığı Kelemen Mikes de Tekirdağ’da yaşayacaktır. Komáromi 24 Eylül 1701 yılında Eylülün yirmi dördünde İzmit’e doğru yola çıkar:

“Tanrı’nın izniyle yola koyulduk, (ben de zatîlilerinin gemisinde oturuyordum) ve Tanrı öyle bir rüzgâr çıkardı ki öğleden önce yola koyulduk ve dokuz saat içerisinde ok gibi hızlı giderek İzmit’e (imparatorun iskelesine) ulaştık ve geceyi orada geçirdik.

Yol üzerinde sağ kol tarafında birkaç güzel deniz adasını geride bıraktık: Büyük Ada’yı, Heybeli’yi ve diğerlerini. Sol kol tarafında ise Marmara Denizi fenerini geçerek, birkaç köyü, Asya tarafında deniz kıyısındaki şehirleri, aynı yönde deniz kıyısında bir dağın

9 Ferenczi Zoltán, *A régi magyar költészet*, Budapest, 1904. s. 351

10 a.g.e., s. 353

11 a.g.e., s.357

12 a.g.e., s. 357

üzerinde inşa edilmiş, eski taş duvarları, kuleleri şimdi de ayakta olan Dardasa [Darıca] isimli bir Rum şehrini geride bıraktık. Bu şehrin çok sayıda güzel bağları, iyi şarapları, harika ufak, fakat çok sayıda güzel meyve ağaçları var ve burada dağları sarmış bağlar kadar bolca enginar da yetişir. Buraya çok uzak olmayan, şimdi Gebze dedikleri, İzmit'e dokuz saatlik mesafede, deniz kıyısında yalnız bir dağdaki ıssız bir kaleye ulaştık. Bu, hayli eski bir yapıdır, kalın, kubbeli, geniş ve sağlam duvarları vardı.

Eski paganlar burada cehennemde mukim Proserpina isimli tanrıçaya hürmet ederlerdi ve ona kara inek kurban ederlerdi.

Kral Mithridates üç yüz bin adamıyla denizden ve karadan burayı işgal etmişti ve alamamıştı. Bir defasında burayı gezdiğimde etrafa dağılmış, parçalanmış, barutla patlamasıyla etrafa saçılmış korkunç büyüklükte kayaları gördüğümde şaşırılmışım, burayı Türkler almıştı. Kalede bir tilki ve çok sayıda kumru gördüm.

Büyük şöret sahibi Hannibal sürgün zamanlarında en son bu kalede yaşamış ve burada ölmüştü; onun hakkında derler ki ayağıyla toprağa vurduğunda bütün dünya silaha sarılırmış, Romalıları birçok kez Kartaca'dan püskürtmüş, sadece bir savaşta onlardan otuz küfe altın yüzük almış. Ne zaman ki Romalıları Kartacalıları barışmışlar, onu barışa dâhil etmemişler (Türklerle Almanlar arasındaki barış yüzünden bizim şimdi içerisinde bulunduğumuz durum gibi) ve böylece Romalıları karşı korkusundan Bythinia'nın o zamanki kralının himayesine sığınmış. İçerisinde otursun diye kral bu Gebze isimli kaleyi ikametgâh olarak ona vermiş, ama Romalıların kolu buraya kadar uzandığından, ellerine düşmemek ve aşağılanmamak için kendini zehirlemiş.

Bu kalenin ortasında büyük bir tapınağın kalıntıları var, sanırım mezarı orada olacak, ama burçlar üzerine yıkılmış olduğundan herhangi bir iz görmek mümkün değil.

Bunların tam karşısında deniz kıyısında eski bir kule görünüyor, Asya'dan gelip Bythinia'nın Büyük İskender tarafından inşa edilen ve büyük konsülün de toplandığı ünlü İznik şehrine gidenler buradan geçerler.

Gebze'yi geçince deniz kıyısında küçük, eski, güzel bir tepenin üzerine inşa edilmiş, eskiden Heraklia [Ereğli] olarak isimlendirilen bir kaleye rastladık, ıssız ve büyük burçları hâlâ yerindedir; altında taştan yapılmış iyi bir değirmen ve bir han var; İzmit'e altı saat mesafededir.

Yukarıda yazdığım gibi Eylülün yirmi dördünde gece İzmit'e imparatorun iskelesine yani limanına ulaştık, gemiden inmedik, ertesi gün imparatorun emriyle tahsis edilen deniz kıyısına yayılmış konaklama yerlerine geçtik. O günün akşamında Macar usulü eğlendik; hem şehirdekiler hem de limanda demirlemiş gemilerdeki Türkler ve Hıristiyanlar pencerelerden şaşkınlıkla Macar müziğinin melodilerini, bolca içilen şarapları, dansları hayranlıkla izlediler. Zavallı hanımefendimiz, muhterem prenses Ilona Zrinyi bu ağırlamanın sonunda masadan kalkarak, kuğunun ölümünden önceki harikulade dansını sergiledi. (...)

Bu İzmit'i eski zamanlarda Nicomedes isimli Bythinia kralı inşa ettirmiş ve kendi ismini vermiş; payitahtlarından biri burası ve Olympus dağının altındaki Bursa idi ki burada şimdi kadife ve diğer ipekli ürünler, halılar imal ediliyor. Kaplıcalarıyla ünlüdür. Rum imparatorunun tahtında oturarak kendileri de imparator olacakları İstanbul'u alıncaya kadar Türk hükümdarlarının Asya'nın ucundaki payitahtı burasıydı; deniz mili olarak İstanbul'a uzaklığı İzmit'inki kadardır.

İzmit'in iç kalesi büyük bir dağın üzerine inşa edilmiştir; tuğlalarla inşa edilmiş güçlü ve geniş surları ve yuvarlak büyük burçları şimdi de görülüyor. Oldukça büyük olan şehir aşağı

doğru uzanan altı veya yedi tepe ve vadi üzerinde uzanıyor; haraplaşmaya yüz tutmuş kalın surlardan anlaşılacağı üzere, etrafı kalenin güçlü, kalın tuğladan surlarıyla denize kadar genişçe çevrenmiştir; ortasında, deniz tarafında büyükçe bir ıssız tepenin üzerinde şimdi de Türk imparatorunun sarayı var; burayı imparator Murat Babil'e giderken bir gecelik konaklama için inşa ettirmiştir; aynı yerde Bythinia kralları ve onlardan sonra Diocletianus ve birçok pagan imparator ikamet etmiştir; kendisine Asya'dan ta Babil'e kadar taş köprüler yaptırmıştır. Sarayın altından bir kaynak akar ve bir değirmeni çevirir, fakat bunun dışında da şehrin her tarafında pınar ve kaynaklar vardır; sular alışık olmayanlar için sağlıksızdır.

Gemiden inerken bizim de kullandığımız imparatorun iskelesi sarayın önündedir. İstanbul'da büyük kadirgaları inşa etmek için kullandıkları büyük ağaçları ve keresteyi kürekli kadirgalara ve büyük gemilere burada yüklüyorlar, fakat bunun dışında İstanbul'a muazzam miktarda odun, meyve ve tahıl da bu limandan naklediliyor. (...)

Bu yerde çok sayıda güzel bağ vardır ve meyve ağaçlarıyla dolu göz alabildiğine uzanan dağları, bahçeleri vardır, içlerinde sürüler halinde sülün ve sayısız keklük bulunur; tamamıyla cennet olarak isimlendirilebilir, beldeleriyle beraber (tahılın, bağların ve meyvenin bolluğu, aynı şekilde yaban hayvanlarının, geyiklerin, alageyiklerin, yaban domuzunun vs. keklüklerin ve sülünlerin bolluğu dolayısıyla) Türkler buraya Küçük Mısır derler. Burada her şey çok ucuzdur. İçerisinde Türk paşası oturur; Türkler, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler yaşar. Eski Hıristiyan kiliselerini camiye çeviriyorlar. İçerisinde çok sayıda iyi han bulunur. Küçük Asya ve Afrika dâhil Türk imparatorunun malik olduğu Mısır'a, Kenan Ülkesi'ne, Kudüs'e ve Suriye'e, Babil'e, Mezopotamya'ya vs. karadan gidip gelenler buralara uğrarlar.

Diocletianus ve diğer pagan imparatorlar zamanında feryatları ve çığlıkları şehirden duyulmasın diye, binlerce şehidin kanını buraya uzak olmayan bir vadide dökmüştü. Öyle görünüyor ki bizlerin şehadeti de nasipse burada olacaktır. Bunun için yüce Tanrıya şükürler olsun.

İsa'nın inancına geçtiği için bizzat babası tarafından öldürülen şehit Azize Barbara'nın mezarı imparatorun sarayının altında denize doğru bir yerdedir; herdem yeşil iki büyük ağacın arasında yatıyor, bu ağaçlarda siyah, yuvarlak, ufak meyveler yetişir, göğüs ağrısına faydalıdır; bu ağaçlar başı ve ayakları üzerindeki beyaz mermer sütunları eski sürgünleriyle öylesine kavramıştır ki zar zor görülebiliyorlar.

Ben buraya kederli günlerimi geçirmek için sık sık gelirdim ve mezarın yanı başındaki yemyeşil, sanki şehit için yas tutan ağaçların altında oturarak düşüncelere dalar ve dua ederdim.

İstanbul'a doğru şehrin dışında bağlar ve bahçeler arasında Rumların bir manastırı var; buranın kilisesinde şehit Pantaleon'un kayadan oyulmuş lahiti bulunur, naaşı Venedik'e götürülmüştür; onu da burada şehit etmişler, kafasına demir çiviler saplamışlar. Asyalı Rumlar buna ayrı bir hürmet gösterirler, özellikle Asya'daki bütün Rum hekimler onu üstatları sayarlar ve mezarında sürekli kandil yakarlar; kimsenin başında külahıyla lahite yaklaşmasına izin vermezler. (...)

İstanbul'u inşa ettiren ünlü Büyük Konstantin de burada ölmüştür. Gündoğusuna ve günbatısına hükmetmiştir; yeryüzünün hükümdarı İstanbul'da On İki Havari Kilisesi'nde som altından tabut içerisinde gömülmüştür. İzmit'in karşısındaki Yeniköy isimli köyde kaplıcalar inşa ettirmiştir; arena illetine ve dalak şişkinliğine faydalı kükürtlü sudur; büyük taştan tonozların altından akar; ben de birkaç defa içerisinde yıkandım. Bu suda yıkanabilmek için kendisini İstanbul'dan hasta vaziyette buraya getirtmiş ve burada ölmüş.

(...)

Heraclia Portica¹³ olarak isimlendirilen eski, büyük, ıssız bir kalenin ününü işiterek, Asya'nın bu kısmının karşı ucunda Karadeniz kıyısındadır, büyük bir dağ üzerinde iç kalesi de, dış kalesi de vardı; zatiâlıleri efendimizle merak duygusuyla görmeye gittik; hayli تنها bir yer olduğundan korkunç yılanların ve belki de ejderhaların mekânıdır; dağın tepesinden Asya'nın ve Karadeniz'in büyük bir kısmı gözüktüyor. Kasım ayında oradaydık, ben mümkün olduğu kadar çok yerde dolaştım, fakat hiçbir yazı görmedim, sadece iki kayaya kazınmış bir haç gördüm; derler ki Papa'nın ülkelerindeki vekili olan bir kardinalin mekânıymış; Türkler bu yüzden bu kaleyi şimdi de Rimpapaz [Rum Papaz] olarak isimlendiriyor. İçerisinde çok sayıda hazine olduğunu söylüyorlar, ama bunları çıkaramıyorlar.

Yolumuz üzerinde dört saatlik bir yerde hayli yüksek, büyük bir dağa rastladık, dağın tepesinde büyük bir devin taştan tabutu var; açık havalarda buradan hem Marmara, hem de Karadeniz'in her tarafı gözüktüyor ve bunun birkaç saat ötesinde, bahsettiğim ıssız kalenin berisinde devasa büyüklükte bir şehre ulaştık; burası bir dağın eteklerinde inşa edilmiştir ve ovanın içlerine kadar devam eder; ismini ne Türkler ne de Rumlar biliyor, fakat buradaki burçların arasında kayalardan kesilmiş çok sayıda kapaklı büyük lahit var; bunlar, bazısının içine on, on altı, yirmi insanın bile sığabileceği lahitlerdir; bazıları devlerin lahitleridir; birini ölçtüm; uzunluğu yirmi yedi, genişliği on iki karıştı. Bazıları küçük birer şapel gibi, çoğunun üzerinde büyük harfli Yunanca yazılar var; ama zaman bu yazıları hayli tahrip ettiği için, kaydettiklerimi kimse açıklayamadı; özellikle zamanın kraliçesinin lahiti olduğu söylenen lahitin içerisinden Türkler güzel bir kaynak suyu geçirmişler ve içiyorlar.

Dönüş yolunda yukarıda bahsedilen büyük kara dağın (üzerinde çok sayıda devin lahiti bulunan) eteklerinde ilerlerken güzel bir pınara denk geldik; pınarın tatlı, soğuk suyu var; ayrıca fevkalade faydalı da, özellikle arena illetine, şişkinliğe ve diğer iç hastalıklarına karşı. Yanında, güzel ve kesif ağaçlar arasında üç kısımdan oluşan bir çardak var; imparatorun, buraya İzmit'e sürülen Osman Paşa isimli eniştesi yaptırmış; Hanım Sultanla beraber burada sık sık suyun keyfini çıkarırlarmış. İnsan bu sudan üç, dört tas bile içse (kendim de denedim) sanki hiç içmemiş gibi, şişkinlik yapmıyor, üstelik yaşama sevinci veriyor.

Ayrıca ölmüş deniz kaptanı Medzo Morto bir defasında baharda deniz seferine çıktığında, kendisi ve mürettebatı için ihtiyaç duyduğu suyu buradan fiçılarla getirmiş.

Bin yedi yüz iki senesinde, veziriazam Almanların hatırı için bizleri buraya sürdüğünde, zatiâlimiz efendimizi memnun etmek için, bizzat efendimizin İzmit yakınında eğlenceye de imkân bulacağı için İstanbul'da ikamet etmeyi arzu etmediğini imparatora aktarmıştı; hem bizzat efendimizin, hem de biz boerlerin (bazı Türkler bizi böyle isimlendiriyor) hayatımızın sonuna kadar kullanmamız için, imparatorun sarayından gelen tahsisatımızı teyit ederek, imparator adına beş kese para verilmesini emretmişti; böylece Asya'da, Bythinia'da, denizin sonundaki İzmit'te iki saatlik mesafede İlyas Peygamber'in dağının eteklerindeki Çiçek Çayırı'nda bu paranın bir kısmıyla efendimiz Bostancı Mustafa Ağa'dan, şimdi içerisinde yaşadığımız çiçeklerle kaplı çayırı olan, yakındaki karlı dağlardan gelen, muhteşem alabalıklarla dolu deresiyle, güzel, suyu serin ve bol, parıltılı kaynaklarıyla, sayısız güzel meyvesiyle, gölge veren ağaçlarıyla ve yaşantımıza elverişli her şeyiyle, Çiftliğin üzerinde bir yerdeki ıssız, burçları olan kalesiyle bu Çiçek Çiftliği'ni satın aldı. Türkler önce burayı fethetmiş ve toprakları da burada dökerek İzmit'i buradan almıştır.

Bu Çiçek Çiftliği muhterem prenses Ilona Zrínyi'nin mültecilik hayatında özellikle şifalı sularıyla hayli sevdiği bir yerdi.”¹⁴

Komáromi günlüklerinin devamında Ilona Zrínyi'nin ve efendisi Imre Thököly'nin ölümünü ve defin işlemlerini anlatır. Komáromi'nin günlükleri her ne kadar çok büyük bir edebî değer taşımasa da, Balkanlar, İstanbul ve Marmara bölgesiyle ilgili tasvirleri tarih çalışmaları açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

Eckhart, Ferenc, *Macaristan Tarihi*, Ankara, 1949.

Güngörmüş, Naciye, *Imre Thököly'nin İzmit Günleri*, Kocaeli, 2014.

Hobsbawm, Eric, *Haydutlar*, İstanbul, 1990.

Nagy, Iván, *Késmárki Thököly Imre secretariusának Komáromi Jánosnak Törökországi diariumja és experienciája*, Budapest, 1887.

Seres, István, *Thököly Imre és Törökország*, Budapest, 2006.

Szakály, Ferenc, *Virágkor és hanyatlás 1440-1711*, Budapest, 1990.

Szekf , Gyula, *Rövid magyar történet*, Budapest, 2002.

14 Nagy, Iván, *Késmárki Thököly Imre secretariusának Komáromi Jánosnak Törökországi diariumja és experienciája*, Budapest, 1887. s. 71-80.